

Správa o činnosti Národopisnej spoločnosti Slovenska (NSS) za roky 2021 – 2024

(1. 4. 2021 – 24. 4. 2024)

predložená XXII. valnému zhromaždeniu NSS, SNM Martin 25. 4. 2024

XXII. valné zhromaždenie Národopisnej spoločnosti Slovenska (NSS) sa koná v 66. roku jej existencie. Pripomienim, že Spoločnosť vznikla v júni 1958, kedy ju ako vedeckú spoločnosť pri Slovenskej akadémii vied (SAV) založilo 45 profesionálnych etnografiek a etnografov z rozličných pracovísk; za svojho prvého predsedu zvolili Michala Markuša, skúseného múzejníka a experta na ľudovú stravu, pracovníka košickej odbočky Národopisného ústavu SAV.

Dnes vedecká spoločnosť NSS funguje ako štandardné, formálne zaregistrované občianske združenie s vlastnými stanovami, výborom a štatutárom, ktorí riadia jej činnosť. Je stavovskou organizáciou odborníkov v oblasti etnológie a antropológie, folkloristiky, národopisnej muzeológie. Jej členstvo – pracovníci múzeí, osvetových inštitúcií, vysokoškolskí pedagógovia, študenti i vedeckí výskumníci, ako aj niektoré odborné inštitúcie ako právnické osoby – sa riadia spoločným etickým kódexom a vydávajú vlastný odborný časopis Etnologické rozpravy. NSS má aktuálne 84 riadnych členiek a členov, 17 čestných a 7 kolektívnych členov.

NSS ako členka Rady slovenských vedeckých spoločností nepretržite spolupracuje so SAV. Na základe rámcovej zmluvy o spolupráci s Ústavom etnológie a sociálnej antropológie SAV, v. v. i. je adresa tohto ústavu (Klemensova 19 v Bratislave) aj sídlom NSS. Prostredníctvom jednorocných zmlúv o spoločných projektoch s týmto ústavom má Spoločnosť prístup k finančnej podpore SAV. Môže využívať internetový priestor SAV, kde má svoju webstránku, zverejňuje svoj časopis a využíva služby správy siete.

Svoju činnosť NSS financuje z projektovo získaných prostriedkov, z darov a financií získaných predajom svojich publikácií, predovšetkým však z ročných členských príspevkov. Výkonávanie žiadnej z funkcií vo výbere NSS, ani žiadnej inej práce pre potreby NSS (vrátane redakčných prác v časopise) Spoločnosť svojim členkám a členom nehonoruje. Všetky sú výhradne výsledkom občianskeho aktivizmu členov, realizujú ich dobrovoľne a vo svojom voľnom čase. Špecifickou črtou práce aktívnych členov je, že činnosť pre NSS ich zamestnávatelia rešpektujú, tolerujú alebo dokonca priamo podporujú. Tento fakt možno pripisať dlhoročnej existencii NSS, prospešným aktivitám, ktoré vykonáva a garantuje, ale predovšetkým jej vysokému spoločenskému kreditu.

Plnenie uznesenia XXI. VZ NSS, ktorým zaviazalo Výbor NSS v období 2021-2024

- rozvíjať koncepčnú a organizačnú spoluprácu s inštitúciami pôsobiacimi vo vedeckej aj aplikovanej sfére v oblasti etnológie a kultúrneho dedičstva;
- zabezpečovať podmienky pre vydávanie Etnologických rozpráv;

- aktualizovať a aktívne využívať webstránku NSS ako informačné médium;
- podporovať prijímanie a činnosť študentov, mladých členov NSS, ako aj ľudí z aplikačnej praxe, s cieľom zabezpečiť kontinuitu tvorivej činnosti v Spoločnosti;
- podporovať účasť NSS a prácu v NGO fóre UNESCO, nadviazať v tom aktívne na doterajšiu činnosť ;
- podporovať vytváranie pracovných skupín v rámci Spoločnosti (skupiny venované tvorbe bibliografie, e-knižnice a i.);
- rozvíjať aktívnu spoluprácu so zahraničnými sesterskými vedeckými spoločnosťami, predovšetkým s ČNS (ČR), PTL (Poľsko) a i.

Sumárne a rámcovo možno konštatovať, že tento celok, ktorý vlastne vyplýva zo Stanov NSS, ale aj jeho jednotlivé úlohy Výbor NSS úspešne plnil. A to jednak svojou priebežnou činnosťou, jednak v podobe samostatných úloh a projektov, o ktorých budem nižšie hovoriť.

1. Členstvo NSS

V období od posledného valného zhromaždenia NSS (v roku 2021) niektoré kolegyne a kolegovia zo Spoločnosti vystúpili, ale do našich radov pribudlo aj 13 nových kolegýň a kolegov. Všetkých úprimne vítam!

V uplynulom trojročnom období našu komunitu navždy opustili (bývalé/í členovia alebo čestné/í členky/via): Soňa Burlasová, Milan Leščák, Josef Kandert, Soňa Švecová, Viera Gašparíková, Mária Zajíčková a Zuzana Štefániková. Čest ich pamiatke! **Prosím o minútu ticha.**

2. Práca Výboru NSS

Úlohy, na ktorých 8-členný Výbor Spoločnosti (6 členiek, hospodárka a predsedníčka) zvolený valným zhromaždením v marci 2021, pracoval, možno rozdeliť do niekoľkých skupín.

1. Jednak to boli úlohy vyplývajúce zo schváleného volebného programu na roky 2021–2024. Jeho podstatou bolo (1) so zachovaním kontinuity prispôsobiť zámery a stavanie si príp. nových cieľov reálnym praktickým a finančným možnostiam Spoločnosti a pracovnej kapacite Výboru; (2) zabezpečiť plynulý tok informácií medzi Výborom a členstvom s využitím doterajších spôsobov, najmä však prostredníctvom webstránky NSS; (3) podporiť už v predchádzajúcim období nastúpenú cestu k zvýšeniu vedeckej úrovne časopisu Etnologické rozpravy a perspektívne znížiť ekonomickú a logistickú náročnosť jeho vydávania a (4) pracovať na jednoduchom online systéme inštruktážnej podpory pri inviduálnych odborných zámeroch a publikačných projektoch členstva.

Konštatujem z tohto miesta celkom vecne, že nie všetky úlohy volebného programu sa podarilo splniť, posledná spomenutá dokonca zostala dosiaľ nezačatá. Príčinou

neboli externé okolnosti, ale personálna kapacita členiek výboru. Hlavné úsilie Výbor zameral na:

- a) prechod periodika Etnologické rozpravy na online open access časopis a zmena jeho layoutu,
- b) vytvorenie novej vizuálnej identity Spoločnosti,
- c) rekonštrukciu webstránky a profilu na sociálnych sieťach.

2. Okrem toho pokračoval Výbor

- d) v plnení štandardnej agendy združenia, ktorá vyplýva z jeho stanov,
- d) v úspešných, spoluprácach, projektoch a aktivitách rozbehnutých v predchádzajúcich obdobiach,
- e) a vymyslel a rozbehol aj niektoré nové aktivity.

Niektorým zo spomenutých úloh sa bude táto správa podrobnejšie venovať nižšie.

Fungovanie Výboru NSS bolo od roku 2021 zorganizované tak, že okrem predsedníčky a hospodárky aj viaceré ďalšie jeho členky prevzali na svoje plecia konkrétnu agendu, ktorú ďalej samostatne manažovali, resp. pri ich plnení rokovali separátne s predsedníčkou. Anna Hlôšková napr. komunikovala s členstvom cez mejlovú skupinu, pracovala ako nominantka NSS v organizačnom Výbere festivalu ETNOFILM, organizovala stretnutia s členmi Českej národopisnej spoločnosti na Veľkej Javorine, Zuzana Panczová sa venovala licenčným otázkam a databázam a komunikovala s redakciou Etnologických rozpráv (ER), Lucia Ditmarová administrovala webstránku a FB stránku atď.

Jedna zo zvolených členiek Výboru, Eva Dudková, sa pre materské povinnosti nemohla zúčastňovať zasadnutí ani práce, preto ju na jar 2022 vymenila náhradníčka Mária Mizeráková. Ďalšia členka, Miriam Bošelová, ktorá je aktívna aj v ďalšom občianskom združení, obmedzila po vypnutí vojny na Ukrajine na jar 2022 svoju prácu v NSS; zostala však s vedomím predsedníčky jeho členkou s tým, že dostávala obežníky aj zápisnice a ak to bolo možné, zapájala sa do diskusií a hlasovania.

S istými výpadkami, ktoré zapríčinila pracovná vyťaženosť, resp. zdravotné ťažkosti, pracovali Zuzana Panczová a Martina Bocánová. Hospodárka Dominika Lešková, najmladšia členka výboru, ktorá je doktorandkou FiF UK, absolvovala počas funkčného obdobia zahraničný študijný pobyt v Nemecku, svoju prácu však neprerušila. Výbor zostal aj napriek uvedeným čiastočným personálnym obmedzeniam počas celých troch rokov funkčný. Na plnenie niektorých špeciálnych zámerov sa vo Výbere vytvárali malé neformálne pracovné skupiny – na prípravu online prednášok, na zabezpečenie celoštátnych študentských vedeckých konferencií, na rekonštrukciu webstránky a pod.

V oblasti hospodárenia, o ktorej predloží výbor samostatnú správu, došlo iba k jednej väčnej okolnosti, a to v dôsledku kontroly projektu Zakliata hora Pavla Dobšinského,

ktorý sa s podporou FPU realizoval 2018. Kontrola konštatovala formálne nedostatky v dokladovaní vecného plnenia projektu i čerpania grantu FPU. Dokumenty boli súčasne dodatočne dohľadané a doplnené (vďaka koordinácii bývalej vedúcej projektu K. Žeňuchovej, ktorá s kontrolórmi komunikovala, a súčasnej hospodárky D. Leškovej), nález kontroly však napokon viedol k povinnosti NSS vrátiť istú čiastku z dotácie na účet FPU. Výbor NSS po ukončení kontroly prijal uznesenie, podľa ktorého členovia NSS - vedúci riešiteľa projektov sú povinní jednak dotácie dôsledne vyúčtovať donorovi, jednak archivovať u seba všetky kópie účtovných dokladov o čerpaní grantu aj o čerpaní čiastky, ktorou NSS projekty spolufinancuje, pokým neprebehne následná kontrola. Tú FPU robí u všetkých projektov po 5 rokoch od ich skončenia. Vedúci projektov sú súčasne povinní poskytnúť kontrole plnú súčinnosť a berú zospovednosť za prípadné odhalené nedostatky.

Čo sa týka pracovného režimu Výboru NSS, hneď na jar 2021 prijal kvôli pandemickým obmedzeniam rozhodnutie, že sa bude stretávať na online mítingoch cez platformu ZOOM (zabezpečovala ich Miriama Bošelová). Táto forma zasadnutí, ktorú často dopĺňali mejlové obežníky a hlasovania per rollam, sa osvedčila a pokračovala až do jesene 2023. Mejtom operatívne zasielané informácie a hlasovania sa využívali ešte aj na jar 2024. Možno teda konštatovať, že osobná komunikácia členiek Výboru NSS v uplynulom období sa preniesla vďaka technickým prostriedkom prevažne do virtuálneho priestoru; nebola súčasne osobná a hutná a rozdrobila prácu na plnenie drobných úloh, ale ukázala sa v daných podmienkach ako efektívna. Bolo to tak predovšetkým vďaka osobnému nasadeniu, zodpovednosti a nadšeniu tých, čo vo Výbore pracovali.

3. Oblasti činnosti NSS

Časopis *Etnologické rozpravy*

NSS vydáva vedecký časopis *Etnologické rozpravy* vychádzajúci dva razy ročne. Do roku 2021 ho NSS vydávala tlačou a bezplatne distibuovala členstvu. Časopis nie je od roku 2018 indexovaný v žiadnej z bibliografických či citačných databáz. V uplynulom trojročnom období sa podarilo, potom, čo splnil všetky formálne a obsahové kritériá, uskutočniť jeho prechod medzi plne elektronické internetové časopisy uplatňujúce princíp voľného prístupu – (od č. 2-2021). Obsah časopisu pripravuje trojčlenná redakcia vedená zodpovednou redaktorkou, resp. zodpovedným redaktorom. Časopis má domácu a zahraničnú redakčnú radu. Na zalamovanie a jazykové korektúry NSS objednáva externé služby. Financovanie týchto platených služieb (cca 600 € za jedno číslo) zabezpečuje NSS, čiastočne vďaka projektovým prostriedkom získaným od SAV (cca 400 € ročne). V prípade, že sa redakcii podarí získať na tematické čísla hostujúcu editorku/editora a projekt s vlastným grantom, vtedy takýto projekt spolufinancuje aj prípravu časopisu.

Do online priestoru prešiel časopis s rovnakým obsahovým konceptom a v rovnakej periodicite – dve monotematické čísla ročne, Výbor NSS na jeseň 2021 nechal vytvoriť preň nový layout. Jeho autorkou sa (po výberovom konaní a uzavretí honorárovej autorskej a licenčnej zmluvy) stala grafička Gabriela Obadalová.

Na uverejňovanie časopisu využíva NSS doménu SAV, elektronické identifikátori DOI zabezpečuje Ústredná knižnica SAV prostredníctvom ÚESA SAV, v. v. i., ktorý tieto služby platí (robí tak v zmysle spoločnej rámcovej dohody s NSS).

Na čele redakcie Etnologických rozpráv stála do konca roku 2023 zodpovedná redaktorka Tatiana Bužeková, od januára 2024 je ním Juraj Janto. Tatiane Bužekovej adresujem z tohto miesta podčakovanie za vynaložené vedecké a koncepčné úsilie pri tvorbe tematickej náplne a zabezpečovaní vedeckej úrovne časopisu; Jurajovi Jantovi ďakujem, že prijal funkciu na nasledujúce dva roky a ujal sa svojej práce s koncepčným sústredením a invenciou. Členkám a členom redakcie: Michalovi Uhrínovi, Dominike Leškovej, Kataríne Baračkovej a Kristíne Cihovej patrí podčakovanie tiež: robia nielen redakčné práce, ale sledujú aj zámer vrátiť časopis do bibliografických databáz a dostať ho aj do citačných databáz. Mimoriadne podčakovanie patrí predošlému aj súčasnému vedeniu Katedry etnológie, dnes Katedry archeológie a kultúrnej antropológie FiF UK, že nezištnie poskytuje redaktorom časopisu, ktorý je časopisom NSS, zázemie, infraštruktúru a podporu. Rovnako patrí podčakovanie všetkým projektom, ktoré finančne zo svojich grantov zastrešovali v uplynulých troch rokoch jednotlivé monotematické čísla. Tieto financie boli výrazným doplnkom prostriedkov, ktoré NSS na vydávanie časopisu získala na jednotlivé roky od SAV.

Budúcnosť časopisu NSS je spojená s mnohými otáznikmi aj vážnymi ohrozeniami. Tie sa týkajú financovania redakčných a grafických prác, časovej a odbornej náročnosti funkcie zodpovedného redaktora, prechodu na virtuálne sídlo redakcie, aby sa obremenilo domovské pracovisko redaktorov, množstva a úrovne ponúkaných príspevkov v podmienkach, keď časopis nie je indexovaný, a napokon aj internetového priestoru na jeho sprístupňovanie. Tieto sú neustále predmetom diskusií v úzkom kruhu redakcie a vedenia NSS. Ich premyslenie a riešenie zostane úlohou do nasledujúceho funkčného obdobia Výboru NSS.

Vizuálna identita NSS

Od roku 2022 na NSS novú vizuálnu identitu – logo a hlavičku. Na jej tvorbe pracoval Výbor NSS s grafičkou Gabrielou Obadalovou (opäť formou autorskej a licenčnej zmluvy).

Sociálne siete

Výbor NSS zriadil 28. 6. 2021 novú fanúšikovskú stránku na sociálnej sieti Facebook, kde uverejňuje výborom autorizované správy a informácie. Administrovaním je poverená L. Ditmarová.

Na sociálnej sieti stále funguje aj skupina priznivcov NSS, ktorá bola založená vo februári 2015 - táto nie je formálne zastrešená NSS (založila ju a dobrovoľne administruje Z. Beňušková)

Od roku 2021 zriadil Výbor NSS profil na Youtube. Administrátorkami boli spočiatku M. Bošelová a L. Ditmarová, od roku 2022 iba Lucia Ditmarová.

Rekonštrukcia webstránky <https://nss.sav.sk/>

Stránka Spoločnosti je súčasťou domény SAV, dosiaľ za jej prevádzku NSS neplatí žiadnen poplatok. Administruje ju L. Ditmarová v komunikácii s programátorom Výpočtového strediska SAV. Od roku 2023 prešla stránka obsahovou revíziou, v roku 2023 bol vytvorený nový layout (grafička G. Obadalová, programátor P. Herda), stránka má novú štruktúru, zväčšenú kapacitu a po prerábke bola spustená 17. 4. 2024. Na prerábke stránky pracovala skupina v zložení L. Ditmarová, D. Lešková, J. Janto, ktorý sa sám ponúkol s pomocou výboru, za čo mu z tohto miesta patrí podčakovanie. a K. Popelková.

UNESCO, Agenda živého dedičstva

NSS je od roku 2017 členkou pracovnej skupiny UNESCO s názvom ICH NGO Forum, kde ju reprezentuje a aktívne pôsobí členka NSS Jana Ambrázová – zúčastňuje sa aktivít tejto organizácie, chodí na odborné i plenárne zasadnutia a o svojej činnosti informuje členov NSS - publikuje pravidelné správy. Jej mobility NSS finančne nepodporuje, prostriedky získava z grantov. K tejto otázke je pripravený samostatný bod tohto VZ, kde budú prezentované doterajšie výsledky a diskutované perspektívy a možnosti NSS.

Do agendy NSS spojenej s problematikou živého dedičstva spadá aj fakt, že ministerstvo kultúry kontinuálne oslovuje NSS na nominovanie svojho zástupcu do Rady pre nehmotné dedičstvo. V súčasnosti je touto zástupkyňou členka NSS Zuzana Beňušková.

Kontakty s Českou národopisnou spoločnosťou

V spolupráci vedeckých spoločností ČNS a NSS jestvuje už 6 rokov cyklické spoločného podujatie Tým je každoročné septembrové/októbrové jednodňové stretnutie na výstupe na Veľkú Javorinu. Za Výbor NSS organizuje tieto podujatia Anna Hlôšková.

Vydávanie publikácií

V uplynulom období bol realizovaný projekt Etnológia v regiónoch II. s Fondom na podporu umenia v roku 2023. NSS podporila cez finančný dar vydanie knihy Valentín na Slovensku v roku 2022.

Najnovšiu knihu NSS účastníkom VZ krátko prezentuje Z. Beňušková.

Spoluorganizácia konferencií

NSS bola spoluorganizátorkou dvoch podujatí:

Trhy a jarmoky, XXVI. ročník konferencie Etnológ a múzeum (19. 9. 2023, Trnava)

Život v meste počas socializmu (21. 9. 2022, Nová Dubnica).

ETNOFILM

Zmluvy o spolupráci podpísala NSS s hlavným organizátorom medzinárodného bienále Etnofilm v Čadci s hlavným organizátorom, Kysuckým kultúrnym strediskom v Čadci, na ročník 22. (rok 2022) a ročník 2023 (rok 2024). Nominantka NSS Anna Hlôšková je pravidelne členkou organizačného výboru festivalu a odovzdáva v mene NSS špeciálnu cenu Etnológ za kamerou.

Nové aktivity realizované 2021 – 2024 Výborom NSS

- Online prednášky
- Zapojenie NSS do projektu EODOPEN (CVTI)
  - digitalizácia a voľné sprístupnenie publikácií Spoločnosti – link na webstránke e-knižnica NSS
- Mobilitný grant pre študentov-vizuálnych antropológov – účasť na festivale *ETNOFILM* (1. účastník, 2022, Filip Obertáš, UCM Trnava)..
jednorázové aktivity
- Nominantka NSS v prípravnom výbere medzinárodného kongresu SIEF (Brno 2022).
- Pokus o získanie grantu z fondu premiéra Vlády SR – publikácia k 65. výročiu NSS (spracovala a podala L. Ditmarová) - pokus bol neúspešný.
- Účasť v súťaži NOC Kronika Slovenska – publikácia NSS Trnavský execír získala cenu v kategórii monografia.

Na záver chcem všetkým členkám Výboru podakovať za ich prácu, nasadenie a dochvíľnosť. Všetkým členom NSS, ktorí akokoľvek pomohli Výboru NSS pri plnení jeho úloh, patrí moje veľké podakovanie.

Ďakujem Vám, vážené členky a členovia NSS, za vypočutie si správy o činnosti a jej vecné posúdenie i využitie na pracovné podnety a nové nápady. Vopred sa teším na formálnu či neformálnu diskusiu k jej obsahu.

Ďakujem za pozornosť!

Katarína Popelková